

Sygn. akt I NSK 16/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Widło (przewodniczący)

SSN Paweł Księżak

SSN Ewa Stefańska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa T. S.A. w K.
przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów i nałożenie
kary pieniężnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 7 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 2 marca 2017 r., sygn. akt VI ACa [...],

- 1) oddała skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 360 zł (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 29 grudnia 2011 r. nr RWR [...] na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U.

Nr 50, poz. 331 ze zm., zwanej dalej „ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów” lub „ustawą” lub „u.o.k.k.”), po przeprowadzeniu z urzędu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów: w punkcie pierwszym - uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k., działanie T. S.A. z siedzibą w K. polegające na zamieszczeniu w stosowanym wzorcu umowy pn. „Umowa nr ... o przyłączenie do sieci Przedsiębiorstwa Energetycznego” postanowienia o treści: *„Strony nie są odpowiedzialne za nie wywiązanie się ze zobowiązań, wynikających z niniejszej Umowy, spowodowanych siłą wyższą. Za siłę wyższą strony rozumieć będą każde zdarzenie zewnętrzne, na którego powstanie żadna ze stron nie mogła mieć wpływu, takie jak np. (...) strajki, rozległe przerwy w ruchu kolejowym i drogowym, (...)”*, będącego postanowieniem umownym wpisanym na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod pozycją 354, oraz stwierdził zaniechanie jego stosowania z dniem 31 sierpnia 2011 r.; w punkcie drugim - na podstawie art. 105 § 1 k.p.a. w związku z art. 83 u.o.k.k. umorzył jako bezprzedmiotowe postępowanie w sprawie podejrzenia stosowania przez przedsiębiorcę praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 2 u.o.k.k., polegającej na naruszeniu obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji; w punkcie trzecim - na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k. nałożył na T. S.A. z siedzibą w K. karę pieniężną w wysokości 261.526 zł z tytułu naruszenia zakazu w zakresie opisanym w punkcie pierwszym decyzji.

W odwołaniu powód zaskarżył decyzję w części obejmującej jej punkty pierwszy i trzeci oraz wniósł o jej uchylenie w zaskarżonym zakresie, ewentualnie o jej zmianę w sposób wskazany w odwołaniu. Powód zarzucił: naruszenie art. 28 u.o.k.k., art. 11 k.p.a. oraz art. 2 i art. 32 Konstytucji RP poprzez błędne przyjęcie, że w niniejszej sprawie nie występowały przesłanki do wydania decyzji zobowiązującej; art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. poprzez błędne przyjęcie, że praktyka powoda określona w punkcie pierwszym decyzji stanowiła naruszenie zbiorowych interesów konsumentów; art. 106 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 111 u.o.k.k., art. 6 i art. 8 k.p.a. oraz art. 2 i art. 32 Konstytucji RP poprzez

nieuwzględnienie przy ustalaniu wysokości kary pieniężnej okoliczności wskazujących na brak winy powoda w związku ze stosowaniem zakwestionowanej praktyki oraz okoliczności łagodzącej wymiar kary przejawiającej się w aktywnym współdziałaniu powoda z Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w trakcie trwania postępowania.

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2014 r. Sąd Okręgowy w W. - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uchylił zaskarżoną decyzję.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że T. S.A. z siedzibą w K. jest przedsiębiorcą prowadzącym działalność gospodarczą w zakresie m.in. przesyłania i dystrybucji energii elektrycznej. W ramach prowadzonej działalności gospodarczej poprzednik prawny powoda E. S.A. z siedzibą w K. posługiwał się wzorcem umownym o nazwie „Umowa nr ... o przyłączenie do sieci Przedsiębiorstwa Energetycznego”, który w dacie wszczęcia postępowania administracyjnego zawierał zapis o treści: *„Strony nie są odpowiedzialne za nie wywiązanie się ze zobowiązań, wynikających z niniejszej Umowy, spowodowanych siłą wyższą. Za siłę wyższą strony rozumieć będą każde zdarzenie zewnętrzne, na którego powstanie żadna ze stron nie mogła mieć wpływu, takie jak np.: wojna, rozruchy, strajki, mobilizacja, rozległe przerwy w ruchu kolejowym i drogowym, klęski żywiołowe, epidemia itp., jeśli można udowodnić, że przeszkody te wpłynęły na spełnienie warunków niniejszej Umowy.”*. Postanowienie to zostało zakwestionowane przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w postępowaniu wszczętym postanowieniem z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie podejrzenia stosowania przez E. S.A. praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, określonej w 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. Jednocześnie Sąd Okręgowy ustalił, że w rejestrze postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod pozycją nr 354 zostało wpisane postanowienie o treści: *„Sprzedawca nie ponosi odpowiedzialności za szkody spowodowane niewykonaniem umowy lub nienależytym jej wykonaniem w przypadku działania siły wyższej (zdarzenia nagłego, nieprzewidywalnego i niezależnego od woli stron uniemożliwiającego wykonanie umowy w całości lub części w szczególności: klęski żywiołowej jak pożar, powódź, huragan, sadź, akty władzy państwowej jak stan wojenny, stan wyjątkowy, działania wojenne, akty sabotażu, strajki itp.), wystąpienia awarii systemowej (warunki w sieci*

przesyłowej i rozdzielczej lub taki ich stan, który wpływa lub z dużym prawdopodobieństwem może wpłynąć na zdolność Z. S.A. do świadczenia usługi przemysłowej i sprzedaży energii elektrycznej, który zagraża, lub z dużym prawdopodobieństwem może zagrażać bezpieczeństwu osób i urządzeń) i awarii w sieci skutkującej nieprzewidzianymi przerwami w dostarczaniu energii elektrycznej lub w przypadku wystąpienia konieczności wykonania nieprzewidzianych prac dla zapobieżenia lub usunięcia skutków awarii w sieci.”.

Sąd pierwszej instancji ustalił również, że od dnia 31 sierpnia 2011 r. E. S.A. wprowadziła do obrotu nowy wzorec umowy o przyłączenie. Pismem z dnia 26 sierpnia 2011 r. powód wyjaśnił, że wzorec umowy o przyłączenie, zawierający zakwestionowane przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów postanowienie umowne, został wprowadzony do stosowania zarządzeniem Prezesa Zarządu z dnia 12 maja 2005 r. W oparciu o zakwestionowany wzorec umowy (według stanu na dzień 30 czerwca 2011 r.) E. S.A. zawarła: w 2009 r. - 20.757 umów; w 2010 r. - 29.020 umów i w pierwszym półroczu 2011 r. - 13.167 umów. Pismem z dnia 21 października 2011 r. powód zadeklarował wprowadzenie jednolitego wzorca umowy o przyłączenie dla wszystkich spółek wchodzących w skład grupy kapitałowej T. i wniósł o wydanie przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów decyzji zobowiązującej na podstawie art. 28 u.o.k.k., przedstawiając propozycje zobowiązań. W dniu 29 grudnia 2011 r. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wydał zaskarżoną decyzję.

W ocenie Sądu Okręgowego, wniesione przez powoda odwołanie było zasadne, albowiem wadliwa była odmowa przez organ antymonopolowy zastosowania art. 28 u.o.k.k. oparta na twierdzeniu o niedopuszczalności wydania decyzji zobowiązującej, w sytuacji, gdy zaniechanie stosowania wzorca nastąpiło po wszczęciu postępowania administracyjnego. Sąd pierwszej instancji nie podzielił poglądu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, aby samo wprowadzenie przez powoda do stosowania nowego wzorca umowy o przyłączenie (co miało miejsce w dniu 31 sierpnia 2011 r.) było równoznaczne z zaniechaniem stosowania praktyki, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. i mogło stanowić podstawę do wydania decyzji na podstawie art. 27 u.o.k.k. Według Sądu Okręgowego, do stwierdzenia zaniechania stosowania praktyki polegającej na

stosowaniu postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, nie wystarczy sama zmiana stosowanego postanowienia wzorca, lecz konieczna jest połączona z tą zmianą eliminacja postanowienia wzorca umowy z obrotu. Przy tym, zgodnie z art. 27 ust. 3 u.o.k.k. to na przedsiębiorcy ciąży obowiązek udowodnienia okoliczności, że zaniechał stosowania kwestionowanej praktyki. Tymczasem w niniejszej sprawie okoliczność ta nie została wykazana, skoro z oświadczenia powoda z dnia 21 października 2011 r. wynika, że w tym czasie w obrocie prawnym funkcjonowały umowy o przyłączenie zawarte według starego wzorca. Dlatego - w ocenie Sądu Okręgowego - w przedmiotowej sprawie nie została spełniona przesłanka określona w art. 27 ust. 1 u.o.k.k. i nie było podstaw do wydania decyzji stwierdzającej zaniechanie stosowania przez powoda przypisanej mu praktyki. W konsekwencji, istniała możliwość wydania przez organ antymonopolowy decyzji zobowiązującej na podstawie art. 28 u.o.k.k. Natomiast sąd nie może wydać takiej decyzji w następstwie rozpoznania odwołania od decyzji opartej na przepisie art. 27 ust. 1 u.o.k.k., albowiem wkroczyłby wówczas w kompetencje Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Okoliczność ta uzasadniała uchylenie zaskarżonej decyzji.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 u.o.k.k., Sąd pierwszej instancji podzielił stanowisko Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, że w celu wykazania bezprawności działań przedsiębiorcy konieczne jest ustalenie, iż treść postanowień zawartych w stosowanym przez niego wzorcu umowy mieści się w hipotezach klauzul wpisanych do rejestru klauzul abuzywnych, tj. kryterium tożsamości stosunków prawnych, których dotyczą klauzula kwestionowana i klauzula wpisana do rejestru, a także kryterium tożsamości treści tych klauzul. Wskazał, że badanie tożsamości stosunków prawnych może odbywać się w oparciu o kryterium branży, w jakiej działa przedsiębiorca stosujący we wzorcach umowy w obrocie konsumenckim kwestionowane postanowienie umowne oraz w jakiej działał przedsiębiorca, którego postanowienie umowne zostało wpisane do rejestru. Natomiast przy badaniu tożsamości treści klauzuli kwestionowanej z treścią klauzuli wpisanej do rejestru, należy brać pod uwagę: kryterium celu, jakiemu służy kwestionowane

postanowienie, kryterium kontekstu umieszczenia postanowienia w rejestrze, a także kryterium podobieństwa stanu faktycznego będącego podstawą oceny abuzywności danej klauzuli. Sąd Okręgowy stwierdził istnienie tożsamości zakwestionowanej klauzuli i niedozwolonego postanowienia umownego wpisanego do rejestru. Natomiast z uwagi na uchylenie zaskarżonej decyzji, pominął rozważania dotyczące zarzutu naruszenia art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł pozwany.

Wyrokiem z dnia 2 marca 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...]: w punkcie pierwszym - uchylił zaskarżony wyrok w części uchylającej decyzję w punkcie drugim i w tym zakresie umorzył postępowanie w sprawie; w punkcie drugim - oddalił apelację w pozostałej części; zaś w punkcie trzecim - rozstrzygnął w przedmiocie kosztów postępowania apelacyjnego.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, apelacja pozwanego zasługiwała na uwzględnienie jedynie w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy orzekł ponad żądanie, uchylając punkt drugi decyzji. Natomiast w pozostałej części apelacja była niezasadna. Sąd Apelacyjny podzielił dokonaną przez Sąd pierwszej instancji wykładnię art. 27 u.o.k.k. w zakresie pojęcia zaprzestania stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, zgodnie z którą o zaniechaniu stosowania postanowień wzorców umowy wpisanych do rejestru postanowień niedozwolonych można mówić jedynie wówczas, gdy „stare” wzorce przestaną wiązać konsumentów. Wskazał, że jeżeli istota praktyki polega na stosowaniu postanowień umów, a więc na wprowadzaniu ich do obrotu, zaniechanie praktyki ma miejsce dopiero z chwilą zaniechania ich stosowania, a zatem przedsiębiorca powinien zmienić dotychczasowy wzorzec i poinformować o tym klientów związanych postanowieniami wzorca, który zawierał zakwestionowane postanowienia. Praktyka, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. jest bowiem jedyną praktyką, w przypadku której zachodzi korelacja między stosowaniem postanowienia a wywoływaniem przez nie skutków. Sąd odwoławczy podzielił więc pogląd Sądu Okręgowego, że w niniejszej sprawie brak było podstaw do stwierdzenia zaniechania stosowania przez powoda zarzucanej mu niedozwolonej praktyki z dniem 31 sierpnia 2011 r., skoro na ten moment powód nie zdołał jeszcze wprowadzić zmian we wcześniej zawartych umowach. W konsekwencji uznał, że w

niniejszej sprawie istniała możliwość wydania przez organ antymonopolowy decyzji zobowiązującej na podstawie art. 28 u.o.k.k.

Niezależnie od powyższego Sąd drugiej instancji stwierdził, że brak było podstaw do wydania zaskarżonej decyzji, albowiem praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. (w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonej decyzji) jest jedynie dalsze stosowanie klauzuli identycznej co do treści z klauzulą wpisaną do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c., przez przedsiębiorcę, który nie stosuje się do wydanego w jego sprawie wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Tymczasem postanowienie umowne znajdujące się w rejestrze pod poz. 354, nie zostało tam wpisane na skutek wyroku wydanego przeciwko powodowi. Dokonując takiej wykładni powołanego przepisu, Sąd Apelacyjny odwołał się do poglądów wyrażonych w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r. (III CZP 17/15, OSNC 2016 nr 4, poz. 40) oraz wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. (sprawa BP Partner, C-119/15, ECLI:EU:C: 2016:987).

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] skargę kasacyjną wniósł pozwany Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, zaskarżając go w części oddalającej apelację (punkty drugi i trzeci) oraz wnosząc o uchylenie wyroku z zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez uwzględnienie apelacji pozwanego w całości zasądzenie na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Pozwany zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez ich błędną wykładnię, a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie, tj.:

(1) art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. poprzez przyjęcie, że stosowanie postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., można uznać za bezprawne dopiero w przypadku stwierdzenia, że jest ono sprzeczne z zakazem ustanowionym w innym przepisie prawa, podczas gdy przepis ten stanowi samodzielną i wystarczającą podstawę stwierdzenia bezprawności opisanego w nim zachowania, co w konsekwencji doprowadziło Sąd Apelacyjny do błędnego uznania, iż w

sprawie nie wystąpiła przesłanka stosowania przez powoda praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, polegająca na stosowaniu przez niego wzorca umowy, który został wpisany do rejestru pod pozycją 354;

(2) art. 27 ust. 1 i 2 u.o.k.k. poprzez przyjęcie, że warunkiem wydania decyzji w oparciu o powołane przepisy - w przypadku praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów określonej w art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. - jest uprzednie zaprzestanie stosowania postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, rozumiane jako stworzenie sytuacji, gdy uznane za niedozwolone postanowienia wzorca przestaną wiązać konsumentów na skutek zmiany zawartych w oparciu o te postanowienia umów, co w konsekwencji doprowadziło Sąd Apelacyjny do błędnego uznania, iż opisana w punkcie pierwszym zaskarżonej decyzji praktyka nie została zaniechana z dniem 31 sierpnia 2011 r.;

(3) art. 28 ust. 1 u.o.k.k. poprzez przyjęcie, że decyzja na podstawie powołanego przepisu może być wydana - w odniesieniu do praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów opisanej w art. 24 ust. 1 pkt 1 u.o.k.k. - jedynie wówczas, gdy zmieniony wzorzec umowy wszedł w życie przed dniem wydania decyzji, zaś powód zobowiązał się do przeniesienia tych zmian do treści zawartych z konsumentami umów w terminie późniejszym, tj. po dacie wydania decyzji;

(4) art. 28 ust. 1 w związku z art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. poprzez przyjęcie, że datą zaniechania praktyki określonej w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. była data eliminacji postanowień wzorca umowy z obrotu (w drodze zmiany zawartych umów), co w konsekwencji doprowadziło Sąd Apelacyjny do błędnego uznania, iż pozwany bezpodstawnie odmówił zastosowania w sprawie przepisu art. 28 ust. 1 u.o.k.k.

Powód T. S.A. z siedzibą w K. wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie.

Nie ma racji skarżący zarzucając naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. poprzez przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że stosowanie postanowień

wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., można uznać za bezprawne dopiero w przypadku stwierdzenia, iż jest ono sprzeczne z zakazem ustanowionym w innym przepisie prawa, podczas gdy - zdaniem powoda - przepis ten stanowi samodzielną i wystarczającą podstawę stwierdzenia bezprawności opisanego w nim zachowania. Sąd Najwyższy w licznych judykatach w sposób spójny zajmował stanowisko w przedmiocie wykładni art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Przepis ten przewidywał, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. Punkt 1 art. 24 ust. 2 u.o.k.k. został uchylony z dniem 17 kwietnia 2016 r. przez art. 1 ust. 1 pkt 3 lit b ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1634).

Wnikliwa analiza dotychczasowego orzecznictwa w powyższym zakresie znalazła się m.in. w uzasadnieniach wyroków Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2014 r. (III SK 18/13, LEX nr 1448753) i z dnia 7 marca 2017 r. (III SK 1/15, LEX nr 2298286). Wskazano w nich, iż w odniesieniu do praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów polegających na stosowaniu postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (art. 23a ust. 1 u.o.k.k. z 2000 r. oraz art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. z 2007 r.) ukształtowała się początkowo linia orzecznicza, zgodnie z którą uznanie określonej klauzuli za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru działa *erga omnes*, a dalsze posługiwanie się klauzulą wpisaną do rejestru jest zakazane w obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych zawieranych przez osoby trzecie, bez ograniczenia w żaden sposób kategorii tych podmiotów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2006 r., III SK 7/06, OSNP 2007 nr 13-14, poz. 207). Pogląd ten został podtrzymany i rozwinięty przez Sąd Najwyższy w uchwale, zgodnie z którą „stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym

wyrokiem Sądu Okręgowego - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów” (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06, OSNP 2007 nr 1-2, poz. 35).

Następnie, uwzględniając stanowisko przyjęte w uchwałach z dnia 7 października 2008 r. (III CZP 80/08, OSNC 2009 nr 9, poz. 118) i z dnia 13 stycznia 2011 r. (III CZP 119/10, OSNC 2011 nr 9, poz. 95), Sąd Najwyższy doprecyzował pogląd wyrażony w uzasadnieniu uchwały III SZP 3/06, przyjmując, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów może być dalsze stosowanie postanowienia, którego treść jest identyczna z treścią postanowienia, które zostało wpisane do rejestru, tylko przez tego samego przedsiębiorcę, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2011 r., III SK 44/10, OSNP 2012 nr 9-10, poz. 132). Wskazał jednocześnie, że z uwagi na zasady ustalania niedozwolonego charakteru postanowienia wzorca umowy nie jest możliwe traktowanie, jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. zachowania innego przedsiębiorcy, polegającego na stosowaniu postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone i nakładanie kar pieniężnych z tego tytułu.

Ponadto w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 lutego 2014 r. (III SK 18/13, LEX nr 1448753) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że z brzmienia przepisu art. 23a ust. 2 u.o.k.k. 2000 r. wynikało, iż wymienione w nim zachowania przedsiębiorców zostały uznane przez ustawodawcę wprost za nazwane praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów. Skoro o ich bezprawności przesądził sam ustawodawca, nie było potrzeby weryfikowania, czy objęte zakresem normowania tego przepisu zachowania są bezprawne. Dlatego w dacie podejmowania przez Sąd Najwyższy uchwały III SZP 3/06 należało przyjąć, że istniały podstawy prawne dla przyjęcia założenia, zgodnie z którym stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i

wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Podobnego zabiegu interpretacyjnego nie można natomiast przeprowadzić w przypadku art. 24 ust. 2 u.o.k.k., który jedynie wylicza w sposób przykładowy zachowania przedsiębiorców, jakie mogą naruszać zakaz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. Dlatego do stwierdzenia, że dane zachowanie przedsiębiorcy jest bezprawne, niezbędne jest sięgnięcie do innych niż u.o.k.k. z 2007 r. przepisów prawa nakładających na przedsiębiorcę określony obowiązek (nakaz/zakaz) w obrocie konsumenckim. Tymczasem zachowaniu polegającemu na stosowaniu przez innego przedsiębiorcę postanowień wzorca umowy wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. z 2007 r., nie można przypisać bezprawności. Nie jest to bowiem zachowanie sprzeczne z ukształtowanymi w k.p.c. zasadami funkcjonowania rejestru i skutkami wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za postanowienie niedozwolone w ramach tzw. abstrakcyjnej kontroli wzorców umów.

Powyższą linię orzecniczą ugruntowano w uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r. (III CZP 17/15, OSNC 2016 nr 4, poz. 40), w uzasadnieniu której stwierdzono, iż odmienność interesów reprezentowanych po stronie czynnej i biernej postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone daje podstawę do zajęcia stanowiska, że - jakkolwiek brzmienie art. 479⁴³ k.p.c. nie przewiduje odpowiedniego zróżnicowania - trzeba w ramach wykładni dokonać jego teleologicznej redukcji. Powinna ona skutkować przyjęciem, że przewidziana w tym przepisie rozszerzona podmiotowo prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone działa jednokierunkowo, tj. na rzecz wszystkich osób trzecich, ale wyłącznie przeciwko pozwanemu przedsiębiorcy, przeciwko któremu ten wyrok został wydany.

W konsekwencji należy przyjąć, że wpis postanowienia do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., działa wyłącznie na niekorzyść przedsiębiorcy pozwanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolony, nie działa natomiast na niekorzyść innych przedsiębiorców, nawet wówczas, gdy stosują oni we wzorcach postanowienia identyczne (tożsame) z tymi, które zostały

wpisane do rejestru. To zaś oznacza, że stosowanie przez przedsiębiorcę postanowienia identycznego (tożsamego) z postanowieniem wpisanym do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, który nie uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru, nie jest zachowaniem bezprawnym w tym sensie, że nie narusza art. 479⁴³ k.p.c. (uchylonego z dniem 17 kwietnia 2016 r.). Zakres zastosowania zakazu, o którym mowa w art. 24 ust. 1 w związku z art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., zależy bowiem od podmiotowego i przedmiotowego zakresu zakazu wykorzystywania postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone w ramach abstrakcyjnej kontroli postanowień tych wzorców (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 13/15, LEX nr 2338023).

Jak trafnie stwierdził Sąd Apelacyjny, z powyższą wykładnią nie koliduje stanowisko wyrażone przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 21 grudnia 2016 r. (sprawa BP Partner, C-119/15, ECLI:EU:C: 2016:987). Z orzeczenia tego wynika, że art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13 w związku z art. 1 i 2 dyrektywy 2009/22 należy w świetle art. 47 karty praw podstawowych interpretować w ten sposób, iż nie stoją one na przeszkodzie temu, by stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem sądu i wpisanych do krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone mogło zostać uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem owych postanowień do wspomnianego rejestru, za działanie bezprawne, stanowiące podstawę nałożenia kary pieniężnej z tego tytułu, pod warunkiem - czego zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego - że przedsiębiorcy temu przysługuje skuteczny środek prawny zarówno przeciwko decyzji uznającej tożsamość porównywanych postanowień, obejmujący kwestię, czy - przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności właściwych danej sprawie - owe postanowienia są materialnie identyczne, zwłaszcza pod względem wywoływanych przez nie szkodliwych dla konsumentów skutków, jak i przeciwko decyzji ustalającej w danym wypadku kwotę kary pieniężnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się bowiem trafny pogląd, iż powyższa wykładnia dokonana przez TSUE nie oznacza, że prawo unijne nakazuje

przyjęcie szerokiego skutku wpisu postanowienia do rejestru. Kwestia ta została pozostawiona prawodawcy krajowemu. Skoro zaś - jak wyżej wyjaśniono - art. 24 ust. 2 u.o.k.k. nie jest samoistnym źródłem bezprawności praktyk wymienionych w jego punktach 1-4, zaś z uchwały III CZP 17/15 wynika, że rozszerzona prawomocność działa wyłącznie na niekorzyść przedsiębiorcy, który był stroną postępowania zakończonego wpisem postanowienia do rejestru, to sąd krajowy orzekający w sprawie z odwołania od decyzji Prezesa UOKiK stwierdzającej naruszenie zakazu z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. przez praktykę, o której mowa w art. 24 ust. 1 pkt 1 u.o.k.k., nie ma obowiązku dokonania prounijnej wykładni w tym kierunku, aby zachowanie przedsiębiorcy opisane w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. uznać za bezprawne z mocy wyłącznie tego przepisu (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 13/15, LEX nr 2338023; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 1/15, LEX nr 2298286).

Należy podkreślić, iż w wyroku z dnia 26 kwietnia 2012 r. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (sprawa Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság przeciwko Invitel Távkozlási Zrt. Invitel, C-472/10, ECLI:EU:C:2012:242) stwierdził, że art. 7 dyrektywy 93/13 nie ma na celu harmonizacji prawa krajowego w zakresie sankcji w przypadku uznania postanowienia wzorca umowy za nieuczciwe. Zasada efektywności prawa unijnego nie nakazuje państwom członkowskim przyjmowania rozwiązań skutkujących rozszerzeniem zakresu skutków wyroku sądowego uznającego postanowienia wzorca umowy za nieuczciwe na postanowienia innych wzorców umowy oraz innych przedsiębiorców. Minimalny, wymagany przez prawo unijne, standard w zakresie granic rozszerzonej prawomocności wyroku wydanego w ramach kontroli abstrakcyjnej wymaga objęcia skutkami wyroku tylko wszystkich konsumentów związanych postanowieniami konkretnego wzorca (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 1/15, LEX nr 2298286). Dlatego przyjmowaną przez Sąd Najwyższy wykładnię art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów (w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r.) trzeba ocenić jako zgodną z prawem unijnym.

Wbrew stanowisku skarżącego nie można uznać, aby norma zawarta w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. stanowiła samoistne źródło zakazu stosowania klauzul abuzywnych uprzednio wpisanych do rejestru klauzul niedozwolonych i tym

samym samodzielnie pozwalala na zakwalifikowanie zachowania przedsiębiorcy jako deliktu administracyjnego. Dlatego przypisane powodowi w zaskarżonej decyzji zachowanie polegające na posługiwaniu się przez niego postanowieniem umownym tożsamym w treści z postanowieniem uprzednio uznanym za niedozwolone i wpisanym do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., na podstawie prawomocnego wyroku zapadłego w stosunku do innego przedsiębiorcy, nie jest zachowaniem bezprawnym w tym sensie, że nie narusza art. 479⁴³ k.p.c. Brak jest więc podstaw do przypisania powodowi praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o jakiej mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k.

W konsekwencji nie zasługuje na uwzględnienie również zarzut naruszenia art. 27 ust. 1 i 2 u.o.k.k. poprzez przyjęcie, że warunkiem wydania decyzji w oparciu o powołane przepisy - w przypadku praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów określonej w art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. - jest uprzednie zaprzestanie stosowania postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, rozumiane jako stworzenie sytuacji, gdy uznane za niedozwolone postanowienia wzorca przestaną wiązać konsumentów na skutek zmiany zawartych w oparciu o te postanowienia umów. Skoro bowiem w niniejszej sprawie w ogóle nie ma podstaw do przypisania powodowi praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., to dla jej rozstrzygnięcia nie ma istotnego znaczenia kwestia, czy w dacie wydania zaskarżonej decyzji powód zaprzestał stosowania zakwestionowanego postanowienia. Skoro powód nie dopuścił się praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, nie istnieją przesłanki do wydania przez organ antymonopolowy decyzji na podstawie art. 26 u.o.k.k. ani na podstawie art. 27 u.o.k.k.

Jedynie ubocznie więc należy zauważyć, że w judykaturze wyrażony został zasadny pogląd, iż jako zaniechanie stosowania praktyki należy traktować rzeczywiste zaprzestanie zachowania, które kwalifikowane jest jako naruszające konkurencję, przy czym zagadnienie to powinno być relatywizowane do istoty praktyki, która została stwierdzona w postępowaniu antymonopolowym. Istota praktyki, a zatem zachowanie uznane za antykonkurencyjne, decyduje bowiem o tym, jakiego rodzaju czynności należy podjąć, aby można było mówić o zaniechaniu stosowania praktyki ograniczającej konkurencję. Jeżeli istota praktyki

polega na stosowaniu określonych warunków umów, wówczas o zaniechaniu stosowania praktyki można mówić dopiero w przypadku zaprzestania stosowania, a zatem po wprowadzeniu odpowiednich zmian w zawartych wcześniej umowach (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2009 r., III SK 10/09, OSNP 2011 nr 7-8, poz. 116). Analogiczna wykładnia art. 27 u.o.k.k. znajduje odzwierciedlenie także w piśmiennictwie. Wskazuje się bowiem, że dla stwierdzenia zaniechania stosowania praktyki, której istota polega na stosowaniu określonych niedozwolonych postanowień umów, a zatem wprowadzaniu ich do obrotu, istotne jest, aby przedsiębiorca przedstawił nowo opracowany wzorzec umowy i wykazał, że wszystkie dotychczas obowiązujące umowy zawarte na podstawie zakwestionowanego wzorca zostały faktycznie aneksowane. O zaniechaniu stosowania postanowień wzorców umowy wpisanych do rejestru klauzul niedozwolonych można mówić więc dopiero wówczas, gdy zakwestionowane (wcześniejsze) wzorce przestaną wiązać konsumentów po wprowadzeniu odpowiednich zmian w zawartych wcześniej umowach (zob. D. Miąsik (w:) *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów*, T. Skoczny (red.), C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 967).

Trafne uzasadnienie takiej właśnie wykładni art. 27 u.o.k.k. w odniesieniu do zaniechania stosowania praktyki, której istota polega na stosowaniu określonych niedozwolonych postanowień umów, zostało podane przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w decyzji z dnia 8 września 2008 r. w sprawie stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów przez Politechnikę [...] w W. (Dz.Urz. UOKiK z 2008 r. Nr 4, poz. 34). Wskazał on, że przesłanką do stwierdzenia zaniechania praktyki polegającej na stosowaniu w umowach z konsumentami postanowień naruszających ich zbiorowe interesy jest opracowanie nowego wzorca umowy w połączeniu z zakończeniem aneksowania wcześniej zawartych umów, prowadzącego do zgodności tych umów z obowiązującym prawem. Dla stwierdzenia zaniechania stosowania praktyki istotne jest, aby przedsiębiorca przedstawił nowo opracowany wzorzec umowy i wykazał, że wszystkie umowy zostały faktycznie aneksowane. Przyjęcie odmiennego stanowiska, tj. uznanie za wystarczającą przesłankę stwierdzenia zaniechania praktyki zawieranie przez przedsiębiorcę na nowych zasadach umów z nowymi

kontrahentami, przy jednoczesnym pozostawieniu bez zmiany choćby części umów zawartych wcześniej na starych zasadach prowadziłoby do swoistego usankcjonowania nierównoprawnego traktowania konsumentów, z którymi zawarto umowy na nowych i starych zasadach. Pozostawienie tym konsumentom, z którymi wcześniej przedsiębiorca zawarł umowy na starych zasadach, a które nie zostały aneksowane, jako jedynej możliwości dochodzenia swych praw na drodze cywilnoprawnej czyniłoby ochronę, jaką zapewnia ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów, iluzoryczną. Prowadziłoby to do zniweczenia funkcji, jaką mają do spełnienia uregulowania zawarte w tej ustawie.

Ze wskazanych wyżej przyczyn, nie mogą zostać uwzględnione również zarzuty naruszenia art. 28 ust. 1 u.o.k.k. poprzez przyjęcie, że decyzja na podstawie powołanego przepisu może być wydana - w odniesieniu do praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów opisanej w art. 24 ust. 1 pkt 1 u.o.k.k. - jedynie wówczas, gdy zmieniony wzorzec umowy wszedł w życie przed dniem wydania decyzji, zaś powód zobowiązał się do przeniesienia tych zmian do treści zawartych z konsumentami umów w terminie późniejszym, a także naruszenia art. 28 ust. 1 w związku z art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. poprzez przyjęcie, że datą zaniechania praktyki określonej w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. była data eliminacji postanowień wzorca umowy z obrotu (w drodze zmiany zawartych umów). Skoro bowiem powód nie dopuścił się praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, nie istniały przesłanki do wydania przez organ antymonopolowy decyzji na podstawie art. 28 u.o.k.k.

Mając na uwadze wskazane okoliczności Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 108 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.